

Inštitut za ekonomska raziskovanja
Institute for Economic Research

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za družbene vede

PREDLOGI NADGRADNJE RAZISKOVALNO – RAZVOJNEGA IN INOVACIJSKEGA SISTEMA V SMERI SPODBUJANJA SODELOVANJA MED SRIPI IN JAVNIMI RAZISKOVALNIMI ORGANIZACIJAMI

Projekt:
CRP
»SPREMLJANJE IN PRESOJA UČINKOV STRATEŠKIH RAZVOJNO
INOVACIJSKIH PARTNERSTEV«

Uredila: doc. dr. Peter Štrukelj, prof. dr. Borut Likar

Sodelovali: dr. Maja Bučar, dr. Matjaž Črnigoj, dr. Andreja Jaklič, dr. Aleš Lipnik, dr. Marko Lovec, dr.
Metka Stare, dr. Boštjan Udovič

Ljubljana, 1. 12. 2020

Vsebina

	1
PREDLOGI NADGRADNJE RAZISKOVALNO – RAZVOJNEGA IN INOVACIJSKEGA SISTEMA V SMERI SPODBUJANJA SODELOVANJA MED SRIPI IN JAVNIMI RAZISKOVALNIMI ORGANIZACIJAMI	1
POVZETEK	4
UVOD	5
METODOLOGIJA	5
KLJUČNI IZZIVI IN PROBLEMI V NACIONALNI RAZISKOVALNO RAZVOJNI IN INOVACIJSKI POLITIKI, NJENIH INSTRUMENTIH IN UPRAVLJANU SRIPOV	7
1. Povzetek ključnih izzivov	7
2. Nacionalna RRI politika	7
3. Problemi posameznih instrumentov nacionalne RRI politike	9
3.1 Sredstva	10
3.2 Razpisi	11
3.3 Razvoj človeških virov (usposabljanje, mednarodna mobilnost)	11
3.4 Inovacijsko-podjetniško podporno okolje	12
3.5 Zakonodaja	12
3.6 Davčna politika	12
3.7 Prenos znanja in upravljanje z intelektualno lastnino	12
3.8 Habilitacijska merila	13
4. Vloga SRIP pri spodbujanju sodelovanja med JRO in gospodarstvom	13
4.1 Motiviranost JRO za sodelovanje z gospodarstvom	13
4.2 Absorpcijska sposobnost gospodarstva	14
4.3 Čezmejno sodelovanje	15
4.4 Sodelovanje JRO in gospodarstva – tematska področja	15
4.5 Sodelovanje JRO in gospodarstva – velikost podjetja	15
Dosedanji dobri primeri ukrepov in instrumentov	16
PREDLOGI NADGRADNJE NACIONALNE RAZISKOVALNO- RAZVOJNE IN INOVACIJSKE POLITIKE TER SODELOVANJA JAVNIH RAZISKOVALNIH ORGANIZACIJ IN GOSPODARSTVA	17
1. PREDLOGI IZBOLJŠAV SISTEMA RRI	17

2. PREDLOGI IZVEDBENIH UKREPOV	18
1. Splošni ukrepi	19
2. Dodatni ukrepi za spodbujanje sodelovanja med JRO in gospodarstvom	22
3. Dodatni ukrepi, vezani na SRIP	23
PRILOGA: Smernice za pogovor s predstavniki SRIP	24
Sklop A - Nacionalni vidik	24
Sklop B - Vidiki SRIP	27

POVZETEK

V prvem delu poročila predstavljamo rezultate anket in razgovorov s predstavniki Strateških razvojno-inovacijskih partnerstev (SRIP) glede nacionalne raziskovalno-razvojne in inovacijske politike Republike Slovenije ter sodelovanja med javnimi raziskovalnimi organizacijami in gospodarstvom. Pri tem smo na eni strani zbrali mnenja o ključnih izzivih in zaznanih trenutnih pomanjkljivostih nacionalnega inovacijskega ekosistema, po drugi strani pa smo SRIP prosili za primere dosedanjih dobrih praks in ukrepov, ki jih je po njihovih ocenah vredno ohraniti, nekatere pa celo še bolj intenzivirati. Analiza ocen intervjuvanih SRIPov ne predstavlja skupnega mnenja, saj so predstavniki SRIPov mestoma podali različne ocene glede posameznih instrumentov nacionalne politike ter sodelovanja med javno raziskovalno sfero in gospodarstvom. Ključno sporočilo prvega dela poročila je, da je smiselno nadaljevati z večino obstoječih instrumentov in spodbud sodelovanja, vendar pa bi bilo priporočljivo in zaželeno izvesti nekatere vsebinske prilagoditve in operativne izboljšave z namenom nadgradnje celotnega nacionalnega sistema.

Raziskovalna skupina je v drugem delu oblikovala predloge nadgradnje raziskovalno-razvojne in inovacijske politike. Predlagane in pojasnjene so ključne usmeritve kot jih na podlagi analize delovanja SRIP in njihovih opažanj vidi skupina pri oblikovanju nove Raziskovalno-razvojne in inovacijske strategije in politike, tudi v smeri intenzivnejšega in uspešnejšega sodelovanja JRO in gospodarstva. Oblikovali smo najprej predloge ukrepov na splošni ravni, ki jim sledijo ukrepi posebej na ravni spodbujanja sodelovanja med gospodarstvom in javnimi raziskovalnimi organizacijami ter ukrepi, ki bi še povečali vlogo in prispevek SRIP pri uresničevanju Strategije pametne specializacije.

UVOD

Ena od pomembnejših nalog v okviru Pametne specializacije je tudi postopno usmerjanje znanstvenoraziskovalnega sistema v smeri zagotavljanja podpore prioritetam, ki se oblikujejo na osnovi izkušenj, in sodelovanja med člani SRIP s področja gospodarstva ter javnih raziskovalnih organizacij. Prav njihovo sodelovanje lahko pomaga identificirati tista znanstvenoraziskovalna področja, ki so za gospodarstvo in njegovo konkurenčnost dolgoročno bistvenega pomena ter bi jim morala tudi znanstvenoraziskovalna sfera nameniti posebno pozornost. V okviru raziskovalne skupine smo pripravili predloge, kako nadgraditi sistem upravljanja z javnimi (raziskovalnimi) sredstvi, da se ustrezno podpre in poglobi sodelovanje javne raziskovalne sfere z gospodarstvom in tako prispeva k uresničevanju ciljev S4. Na osnovi intervjujev z izbranimi predstavniki SRIP v nadaljevanju predstavljamo ključne ovire/pomanjkljivosti nacionalne raziskovalno-razvojno-inovacijske (RRI) politike na področju spodbujanja sodelovanja ter predloge za ustrezen nabor ukrepov (*policy mix*), ki bodo podprli sodelovanje, in na ta način tudi implementacijo S4.

METODOLOGIJA

Raziskovalna skupina je oblikovala vprašalnik za polstrukturirane intervjuje s predstavniki SRIP (glej prilogo na koncu).

Vprašalnik je bil razdeljen na:

- sklop A (33 vprašanj: nacionalna RRI politika in njeni instrumenti, sodelovanje gospodarstva z javnimi raziskovalnimi organizacijami – JRO) in
- sklop B (19 vprašanj, vidik SRIP: motiviranost za sodelovanje, absorpcijska sposobnost, čezmejno sodelovanje, vloga različnih skupin članov, ovire sodelovanja).

V prvi fazi je bilo potrebno znotraj vsakega SRIP identificirati ustrezne respondente. Ti so bili praviloma lahko koordinatorji pisarn, vodje upravnega odbora/strokovnega sveta oz. vodje vertikal (kjer so). Na Sklop A in B sta lahko odgovorila različna respondenta oz. respondenti, lahko pa je bil respondent tudi isti v primeru, če dobro pozna tematiko. Poudarek pri izboru intervjuvancev je bil dan predstavnikom raziskovalne sfere v SRIP: zanimalo nas je, kako in kje oni vidijo ovire za še tesnejše sodelovanje med JRO in gospodarstvom, kaj predlagajo ter kako ocenjujejo dosedanje ukrepe.

Člani raziskovalne skupine so s pomočjo omenjenega vprašalnika izvedli polstrukturirane intervjuje z izbranimi predstavniki SRIP (to je bilo izvedeno izvajalo septembra in oktobra 2020): ključne rezultate iz teh intervjujev so nato vnesli v spletni vprašalnik, pripravljen v programskem paketu 1ka. Analiza njihovih odgovorov je predstavljala izhodišče za pripravo predlogov za nadgradnjo sistema upravljanja v smeri spodbujanja sodelovanja med SRIP in znanstvenoraziskovalnim sistemom v nastajajoči *Raziskovalno in inovacijsko strategiji Slovenije*.

Poročilo je izdelano na osnovi intervjujev z vsemi devetimi SRIP:

- Pametna mesta in skupnosti
- Pametne stavbe in dom z lesno verigo
- Mreže za prehod v krožno gospodarstvo
- Trajnostna pridelava hrane
- Trajnostni turizem
- Tovarne prihodnosti
- Zdravje – medicina
- Mobilnost
- Razvoj materialov kot produktov

Struktura poročila v prvem delu (Ključni izzivi in problemi v nacionalni RRI politiki) sicer v osnovi izhaja iz strukture samega vprašalnika za SRIP (glej prilogo), vendar v določenih delih ni čisto enaka. Odgovori pri določenih vprašanjih so se namreč včasih vsebinsko bolj navezovali na druga vprašanja oz. jih je bilo mogoče bolj smiselno povezati/integrirati v druge vsebinske sklope/teme. Določene vsebine odgovorov so se pogosto pojavljale in ponavljale pri različnih vprašanjih, tako da smo v končnem poročilu te vsebine smiselno združili v enovite vsebinske sklope. Ponekod so se pojavljali tudi odgovori, ki so bili preveč dvoumni, nejasni, pomanjkljivi ali preveč abstraktni, da bi jih lahko smiselno vključili v analizo in končno poročilo. Ker smo zbrali poglede različnih SRIP in posameznikov, se njihove ocene razlikujejo oz. si celo nasprotujejo.

KLJUČNI IZZIVI IN PROBLEMI V NACIONALNI RAZISKOVALNO RAZVOJNI IN INOVACIJSKI POLITIKI, NJENIH INSTRUMENTIH IN UPRAVLJANU SRIPOV

1. Povzetek ključnih izzivov

Izzivi glede sodelovanja med javnimi raziskovalnimi organizacijami (JRO) in gospodarstvom (podjetji) v Republiki Sloveniji (RS), ki so jih identificirali SRIP, se pojavljajo tako na sistemski/nacionalni ravni, kot tudi na ravni samih SRIP, ki predstavljajo izvedbeni instrument Strategije pametne specializacije RS. Na osnovi analize ocen SRIP lahko kot ključne izzive izpostavimo:

- nemotiviranost majhnih podjetij za sodelovanje z JRO,
- prešibka tržna naravnost JRO,
- bistveno premajhno nagrajevanje sodelovanja z gospodarstvom v JRO,
- mnenje podjetij, da je znanje, ki ga ustvarjajo JRO, zastoj,
- preslabo vzajemno poznavanje ciljev/pričakovani partnerjev glede sodelovanja.

Na ravni nacionalne RRI politike kot celote so SRIP izpostavili kot ključne izzive:

- nezadostna sredstva, namenjena različnim instrumentov oz. elementom (podsistemom) nacionalne RRI politike,
- prešibka osredotočenost ukrepov na prebojne inovacije pri podpiranju sodelovanja JRO in gospodarstva,
- nestabilnost v smislu instrumentov izvajanja nacionalne RRI politike,
- togost in zastarelost zakonodaje,
- operativne in vsebinske težave pri izvedbi relevantnih razpisov,
- nepredvidljivost razpisov v smislu časovnice.

Ti (in drugi) izzivi so podrobneje opisani v nadaljevanju tega poglavja.

2. Nacionalna RRI politika

Na ravni nacionalne RRI politike SRIP opažajo, da primanjkuje stabilnosti, kontinuitete in zanesljivosti (npr. občasno se pojavlja problem neizvajanja dogovorjenega ali pa neupoštevanje že sprejetih strategij). Strategije in ukrepi se pogosto spreminjajo, pristojnosti izvršnih organov se prenašajo, to pa zmanjšuje transparentnost in učinkovitost. Raziskovalno-razvojna in inovacijska/tehnološka politika bi lahko bili bolj povezani – najprej sta ločeni po ministrstvih, nato tudi po agencijah (ne obstaja agencija, ki bi prevzela

vodenje tako raziskav/razvoja kot inovacij)¹. Med SRIP se je pojavil predlog, da naj bosta znanost in inovacije v pristojnosti posebnega ministrstva ter da naj bodo inovacije že v samem imenu/naslovu takšnega ministrstva. Stopnja sodelovanja med ARRS, MIZŠ, MGRT in SVRK bi lahko bila na višji ravni. Posledično prihaja do razpršenega odločanja o projektih/razpisih/ukrepih (nekoliko nejasna razdelitev vlog in odgovornosti), razpršenega znanja in kompetenc, razpršenega/nepovezanega financiranja razvoja, s premalo komunikacije. Vse to posledično vodi do podvajanja vsebin in virov ter do nepotrebnega trošenja javnih sredstev. Manjka tudi horizontalna in vertikalna povezanost državnih RRI strategij.

V vsebinskem smislu je nacionalna politika (in izvedeni ukrepi) v veliki meri preveč naravnana na relativno nesistematično podpiranje inkrementalnih inovacij in ne na omogočanje preboja z radikalnimi novostmi, za kar bi bilo potrebno zagotoviti usklajeno podporo vsem fazam tehnološke zrelosti. Instrumenti so precej toga naravnani s stališča vsebine in financiranja, premalo usklajeni, časovno nepredvidljivi in pretežno usmerjeni v reševanje majhnih, obstoječih problemov. Poleg tega se ukrepi osredotočajo bolj na ključne kazalnike uspešnosti blizu začetka inovacijskega liza oz. inovacijskih aktivnosti (kot denimo štetje objavljenih novičnikov in organiziranih delavnic) namesto na končne rezultate (kot denimo število in znesek sklenjenih pogodb).

V nacionalnem strateškem smislu je predlog SRIP, da se čim prej sprejme celovita nova RISS, v kateri se upošteva interdisciplinarna povezanost raziskav in razvoja ter inovacij (pri čemer so pomembne tehnološke in socialne inovacije). Ta strategija naj temelji na SMART ciljih nacionalnega pomena ob upoštevanju vpetosti v mednarodni prostor in prihodnjih trendov. V vsebinskem smislu naj bo strategija osredotočena na omogočanje financiranja prebojnih (tehnološko vrhunskih) rešitev z velikim vplivom, pa tudi na inovativne poslovne modele, ki praviloma prinašajo najvišje dodane vrednosti. Instrumenti, ki jih bo takšna strategija predvidevala, morajo biti dovolj prožni z vidika vsebine in financiranja, medsebojno usklajeni ter časovno predvidljivi.

Na področju sodelovanja JRO in podjetij so nekateri SRIP ocenili, da je premalo sredstev namenjenih za razpise, ki neposredno spodbujajo tovrstno sodelovanje (oz. načrten razvoj novih produktov, ki bi nastali kot posledica sodelovanja). Promocija sodelovanja s strani države oz. resornih ministrstev je po oceni nekaterih SRIP prešibka. Stopnja pravne pomoči JRO in podjetjem ni na zadovoljivi ravni in pojavlja se dvom o ustreznosti politike glede delitve pravic intelektualne lastnine (v nadaljevanju IL). JRO in gospodarstvo »govorita« različne jezike in imata drugačna pričakovanja/cilje, zato ju je težko poenotiti (proces iskanja skupnih ciljev je zelo dolg); npr. nekateri SRIP so pri določenih podjetjih opazili pričakovanja, da bi lahko kakšne stvari od JRO (javni sektor) dobili celo zastonj, saj ta podjetja plačujejo davke.² V nekaterih gospodarskih družbah se po mnenju SRIP pojavlja nepoznavanje delovanja JRO in možnih načinov sodelovanja, na strani JRO pa je prenizka stopnja zavedanja o potrebah podjetij in trga. Trenutni sistem

¹ SRIP kot možnost predlagajo tudi uvedbo Direktorata za inovativnost na MIZŠ, kjer bi postavili in spremljali kriterije, vezane na inovacijske procese (po vzoru Knowledge Transfer Ireland).

² Mišljenje nekaterih podjetij, da je znanje JRO zastonj oz. so zanj že plačali prek davkov oz. da so raziskovalci in profesorji plačani iz javnih sredstev in tako brezplačno na voljo gospodarstvu.

točkovanja raziskovalcev/znanstvenikov favorizira objave znanstvenih člankov pred industrijskimi rezultati. Posledično prihaja do premajhnega pretoka znanja (ni prehajanja raziskovalcev med JRO in podjetji oz. je le to minimalno) oz. so potrebna obsežnejša dodatna vlaganja za doseganje enakih učinkov. Na splošno primanjkuje dogodkov oz. medsebojnih predstavitev JRO in podjetij, fokusiranih na vzajemno izbrana področja. SRIP so predlagali uvedbo t. i. »prenosnikov« znanstvenih spoznanj v prakso (kot npr. na Norveškem). Prav tako predlagajo povečanje sredstev za krajša strokovna usposabljanja in srečanja (medsebojnih predstavitev) med JRO in podjetji za vzpodbujanje medsebojnega razumevanja, zaupanja in komunikacije (medsebojnih informacij).

Upoštevajoč dejstvo, da so SRIP najpomembnejši instrument uresničevanja strategije S4, se premalo poudarja in upošteva njihov pomen kot strateškega partnerja države, kljub temu da so pokazali pozitivne rezultate. To se nanaša tudi na kader projektne pisarn, ki je zgolj 50 % sofinanciran s strani države, čeprav opravlja dela tudi za državo, ne samo za SRIP. V razmerju do SRIP je moč opaziti tudi občasno neodzivnost ministrstev ter zaostanke pri odločanju in pripravi dokumentacije³ – to nekoliko ustvarja dvom o prioriteti podpiranja SRIP, kljub temu da imajo ogromno strokovnega znanja za ustvarjanje in uveljavitev tehnoloških ter socialnih inovacij. Z nepopolno izvedbo instrumenta SRIP (npr. zamujanje razpisov, neodzivnost ministrstev) lahko vsi deležniki/člani (potencialno) izgubljajo zaupanje.

3. Problemi posameznih instrumentov nacionalne RRI politike

Najpomembnejši instrumenti nacionalne RRI politike so bili po oceni SRIP: 1) finančna sredstva, 2) razpisi, 3) razvoj človeških virov (usposabljanje), 4) inovacijsko-podjetniško podporno okolje, 5) zakonodaja ter 6) instrumenti mreženja in strateškega povezovanja, kot najmanj pomembni pa so bili ocenjeni habilitacijska merila, infrastruktura in e-infrastruktura ter prenos znanja in upravljanje z intelektualno lastnino. Spodnja slika prikazuje raven pomembnosti posameznih instrumentov nacionalne RRI politike glede na ocene SRIP, pri čemer 1 pomeni najvišjo pomembnost, 11 pa najnižjo.

³ SRIP predlagajo povečanje digitalne komunikacije pri poročanju in stikih z ministrstvi.

V nadaljevanju podrobneje predstavljamo izzive navedenih instrumentov.

3.1 Sredstva

Zelo pogosta ocena SRIP je, da bi lahko bilo več sredstev na voljo, namenjenih za različne instrumente oz. elemente (podsisteme) nacionalne RRI politike (npr. za tržno usmerjene raziskave, razpise, inovacijsko-podjetniško podporno okolje, instrumente mreženja in strateškega povezovanja ter infrastrukturo in e-infrastrukturo). Prav tako je problematična sama struktura/razporeditev teh sredstev – sredstva namreč niso zadostno ciljno usmerjena, financiranje nad TRL 3 ravno je nepredvidljivo, nestabilno. Financiranje RR projektov se pogosto odvija samo v določenem delu razvojnega cikla, medtem ko si partnerji iz gospodarstva in JRO želijo bolj celovito in usklajeno načrtovanje financiranja v vseh fazah tehnološkega procesa. Od prejemnikov sredstev na strani JRO se pogosto pričakuje preveč, v pomenu, da morajo biti hkrati raziskovalci, pedagogi in da še znajo znanje prenesti v prakso (sodelovati z gospodarstvom). Administrativni postopki, povezani s pridobivanjem sredstev in poročanjem, so glede na vloženi čas ter pridobljena sredstva pogosto preobsežni. SRIP tudi opozarjajo na nepopolne statistične podatke glede vlaganj v razvoj v posameznih industrijah.

SRIP predlagajo večji delež nepovratnih sredstev za administrativno podporo in internacionalizacijo ter zagotovitev sredstev za promocijo (ne samo ob nekaterih dogodkih, temveč skozi ves čas trajanja projekta).

3.2 Razpisi

SRIP pogosto opažajo problematično izvedbo relevantnih razpisov z vidika časovnice, vsebine in administrativnih postopkov. Razpisi ne potekajo po neki ustaljeni redni shemi in njihove objave v določenih primerih tudi zamujajo. Poleg tega je mogoče opaziti časovno togost nekaterih razpisov (neprilagojenost procesom inoviranja in razvoja v podjetjih) ter predolgo čakanje na objave rezultatov razpisa (posledično ima predlagani projekt po enem letu zmanjšane možnosti uspeha na trgu). Občasno se pojavljajo tudi manjše nejasnosti glede končnih rokov, pravil, časa objave razpisov ipd. Administrativni postopki prijavljanja na razpise ter poročanje so za podjetja, posebej manjša, in JRO velikokrat preobsežna.

V javnih razpisih s področij S4 bi lahko bila večja podpora in poudarek ključnim tehnologijam. Primanjkuje nadaljevalnih razpisov za sofinancirane uspešne projekte na nižjih ravneh TRL ter razpisov za sofinanciranje produktov za prehod na trg. Za prebojne raziskave obstoječi razpisi načeloma niso najbolj primerni (po eni strani previsok TRL, na drugi strani pa nekoliko preveč poudarka na znanstveni odličnosti). Pri razpisanih temah v okviru CRP se pogosto kaže moč raziskovalnih inštitutov, ki včasih »pretirano diktirajo smer«, v katero gredo razpisane vsebine. Te pa niso nujno najboljši odraz tega, kar gospodarstvo potrebuje. Razpisov za demo-pilotne projekte bi lahko bilo nekoliko več.

Še vedno se pojavlja očitek na strani SRIP, da so bila sredstva na nekaterih dosedanjih razpisih dodeljena prijaviteljem, ki v SRIP niso nikoli sodelovali (člani SRIP pa so sodelovali pri pripravi akcijskih načrtov, v kar je bilo vložena veliko znanja in dela). Pričakovanja so bila, da bo v razpisih bolj jasno ovrednoteno članstvo v SRIP. Glede na rezultate razpisov imajo nekateri SRIP občutek, da je skoraj vseeno, ali si član SRIP ali ne. Tako nepriznavanja prednosti članom SRIP za sodelovanje v razpisih v njihovih očeh pri nekaterih postavlja pod vprašaj tudi želeno strateško usmerjenost instrumenta SRIP.

SRIP predlagajo razpise z večjimi obsegi finančnih sredstev, predvsem za področje TRL 3-6 (ti bi lahko bili odprti celo leto), načrt kontinuiranega financiranja projektov od poslovnega izziva/izuma do trga ter posebne razpise za posamezne SRIP (na osnovi njihovih akcijskih načrtov). Razpisi naj bodo med seboj bolj smiselno povezani v smislu, da bodo lahko prijavitelji rezultate enega razpisa (npr. TRL 3–6) vključevali v druge razpise (npr. TRL 6–9), torej da bo možno prehajanje med razpisi ter nadaljnji razvoj projektnih rezultatov.

3.3 Razvoj človeških virov (usposabljanje, mednarodna mobilnost)

Na tem področju so nekateri SRIP zaznali prenizko prepoznavnost pomembnosti tega področja. Primanjkuje sredstev za krajša strokovna usposabljanja JRO in podjetij za vzpodbujanje medsebojnega razumevanja (in posledično zaupanja). Prav tako bi lahko bilo nekoliko več strokovnih znanj ter usposabljanj za izgradnjo inovacijsko-podjetniškega podpornega okolja. Na nekaterih fakultetah je opaziti nezadostno pripravljenost za nove vsebine, znanja. Oba akterja (podjetja in JRO) sta tudi omenila pomanjkanje primernega kadra, ki bi olajšal sodelovanje in povezovanje med obema stranema, ter tudi

preziske finančne spodbude za sodelovanje s strani države. Hkrati pa se tudi SRIP zavedajo dejstva, da je skupni imenovalec vseh aktivnosti na področju sodelovanja ustrezno usposobljen in motiviran kader.

3.4 Inovacijsko-podjetniško podporno okolje

SRIP ocenjujejo, da vzpostavitev dobro delujočega okolja ni podprta v zadostni meri (enaka ocena se je pojavila za področje infrastrukture in e-infrastrukture). Prav tako je bilo izpostavljeno pomanjkanje strokovnih znanj in usposabljanj ter prešibko povezanost med akterji znotraj tega okolja (prevelika fragmentacija). V nekaterih primerih je moč opaziti nepripravljenost na strani subjektov inovacijskega okolja za podporo določenim sektorjem.

3.5 Zakonodaja

Primerjalno gledano je po mnenju SRIP v mnogih primerih zakonodaja RS na širšem RRI področju precej bolj toga kot zakonodaja EU, kar povzroča težave. Te se pojavljajo tudi na področju delovne zakonodaje in plačne politike, katerih togost in zastarelost postavljata RS v še slabši položaj v primerjavi z drugimi članicami EU. V operativnem smislu pogosto prihaja do neuresničevanja sprejetih državnih strategij, kot je to primer RISS 2010.

3.6 Davčna politika

Na nekaterih področjih (npr. razvoj programske opreme) je uveljavljanje davčnih olajšav oteženo, saj je glede na FRASCATI definicije takšen razvoj težko upravičiti kot raziskave. Za JRO so razpisi, pri katerih je DDV neupravičen strošek, omejujoči, saj si JRO lahko sodelovanje pogosto privoščijo le, če so stroški v celoti pokriti. Kot eno večjih ovir so nekateri SRIP izpostavili tudi pomanjkanje navodil in strokovnjakov, ki bi lahko na tem področju svetovali.

3.7 Prenos znanja in upravljanje z intelektualno lastnino

Glavne ovire na tem področju so prešibka pravna pomoč glede IL, premajhno poznavanje ustreznih instrumentov in podpore,⁴ različnost ciljev/pričakovanj med JRO in podjetji, nezadosten kadrovski potencial v podjetjih, JRO in tudi v SRIP (npr. premalo strokovnjakov in raziskovalcev iz industrije na fakultetah) ter premalo kroženja raziskovalcev med JRO in podjetji. Nekateri JRO imajo tudi premajhen vpogled v celoten proces prenosa IL in se ne čutijo dovolj vključene v upravljanje z IL, saj ta največkrat ostaja podjetjem. Po drugi strani pa se v JRO pogosto pojavlja prešibko razumevanje pomena trženja in

⁴ V tem kontekstu SRIP predlagajo uvedbo nacionalne kvalifikacije za strokovnjaka za prenos znanja in upravljanje z IL. Pri tem naj se uporabijo že obstoječi tuji kvalifikacijski sistemi (npr. Certified Licensing Professional – CLP ali pa Registered Technology Transfer Professional – RTTP), nikakor pa naj se ne izumlja novega internega slovenskega kvalifikacijskega sistema.

neizvajanje trženja rezultatov raziskav. Pisarne za prenos tehnologij in znanja (TTO) so bile doslej premalo poznane znotraj ciljnih skupin SRIP.

SRIP predlagajo, da naj vsak projekt vnaprej predvidi načrt prenosa (*»transition plan«*) in da naj se uvede aktivno trženje: v vsaki projektni ekipi naj bo vključena ustrezna oseba ali referenčni TTO, ki ima znanja na področju upravljanja z IL in bo izvedla trženjske procese s konkretnimi ključnimi kazalniki uspešnosti iz načrta prenosa. Prav tako predlagajo, da se znotraj vseh RRI projektov, vsaj delno financiranih iz nepovratnih sredstev, ne glede na TRL (financerji: ARRS, SPIRIT, MGRT, MIZŠ, SPS ...), kot kategorijo stroška uvede strošek upravljanja z IL, pri čemer bi bilo mogoče financiranje porabiti izključno za ta namen.

3.8 Habilitacijska merila

Kot ključna ovira se tukaj kaže neustrezno nagrajevanje oziroma premajhno upoštevanje sodelovanja JRO z gospodarstvom (tržno usmerjenih raziskav) v habilitacijskih merilih ter tudi premajhna prepoznavnost tistih, ki sodelujejo z gospodarstvom.

4. Vloga SRIP pri spodbujanju sodelovanja med JRO in gospodarstvom

4.1 Motiviranost JRO za sodelovanje z gospodarstvom

Na vprašanje, ali so JRO motivirane, usposobljene in imajo ustrezne pogoje za sodelovanje s SRIP, je pozitivno odgovorilo 89 % respondentov. Kljub temu pa SRIP izpostavljajo nekatere pomembne pomanjkljivosti/ovire na tem področju: pomanjkanje namenskih sredstev za sodelovanje, pomanjkanje ustrezne opreme, velika obremenjenost raziskovalcev, ki tudi pedagoško delajo (povečan ali sorazmerno velik obseg pedagoškega dela), zasedenost raziskovalcev z raziskovalnimi projekti (ARRS, H2020), nezmožnost objave člankov iz raziskav, ki so bolj usmerjene proti gospodarstvu (pogodba o nerazkritju informacij, ki jo pogosto zahteva podjetje), zahtevana stopnja sofinanciranja (JRO so navajene na 85 % ali 100 % pokritje stroškov raziskovalnega dela),⁵ koordinacija, upočasnjevanje dela zaradi Covid-19 ter zelo raznolika stopnja motiviranosti in usposobljenosti raziskovalcev (pri nekaterih zelo visoka, pri drugih je ni: (dober primer je Nacionalni inštitut za biologijo, kjer iz temeljnih raziskav pogosto pripeljejo rešitve do stopnje uporabnosti za industrijo). Določene JRO tudi ne prepoznajo svoje vloge v SRIP in koristi oz. prednosti, ki bi jim to lahko prineslo. JRO imajo v določenih primerih tudi prevelika pričakovanja o deljenju pravic IL. Prav tako pogosto ne upoštevajo dovolj potreb/pričakovanih podjetij in njihovih tržnih izkušenj ter se ne zavedajo dovolj pomembnosti vidika trga že v zelo zgodnjih fazah razvoja. Raziskovalci/JRO torej niso dovolj tržno naravnani in predvsem nekatere velike JRO niso pripravljene vlagati v tržno usmerjeno znanost, poudarjajo predvsem akademsko odličnost.

⁵ SRIP predlagajo 100 % pokritje soudeležbe JRO, ki nimajo tržnih sredstev in vstopajo kot projektni partnerji.

Po oceni SRIP trenutni sistem nagrajevanja v številnih JRO skorajda ne nagrajuje sodelovanja z gospodarstvom (npr. ne upošteva se zadostno pri točkovanju za ARRS projekte) – to posledično povzroča zmanjševanje motiviranosti za takšno sodelovanje, še posebno v velikih JRO. V tem kontekstu je potrebno opozoriti tudi na pogosto prenizke plače raziskovalcev, kar vodi v podcenjenost znanja.

SRIP predlagajo uvedbo podjetniško/trženjsko izobraževanja znanstvenikov v JRO za boljše razumevanje podjetniške aktivnosti. Zakonodaja naj omogoči tudi lastninske deleže JRO v odcepljenih podjetjih. Na JRO naj se vzpostavi prodajna služba za prodajo storitev in IL. SRIP prav tako predlagajo uvedbo Inovacijskih vavčerjev (lahko od 5.000 – 30.000 €) z obvezno udeležbo JRO z namenom vzpodbujanja sodelovanja na konkretnih primerih.

4.2 Absorpcijska sposobnost gospodarstva

Na vprašanje, ali je absorpcijska sposobnost gospodarstva znotraj SRIP ustrežna, je pozitivno odgovorilo 56 % respondentov. Na vprašanje, ali je gospodarstvo motivirano, usposobljeno in ima ustrezne pogoje za sodelovanje z JRO, je pozitivno odgovorilo 78 % respondentov. Vendar pa se tudi na tem področju pojavljajo pomembne ovire. Absorpcijska sposobnost gospodarstva se je zaradi Covid-19 zmanjšala (mnogi akterji se borijo za preživetje, ni še jasno, koliko članov bo v nekaterih SRIP sploh sposobno plačevati članarino). V nekaterih podjetjih niso zainteresirani za sodelovanje z JRO, ker se bojijo odtekanja zaupnih podatkov h konkurenci (nezaupanje), in posledično premalo izkoriščajo znanje, ki ga ustvarjajo JRO. Komunikacija z JRO je pogosto preveč strokovna in mnogokrat nerazumljena. Pri raziskovalcih je občasno moč opaziti podcenjevanje tržno usmerjenih raziskav in znanj, ki so potrebna za razvoj v proizvodnji. Pomembna ovira je tudi dejstvo, da je v mnogih podjetjih premalo razvojnih enot (vsaj delno samostojnih), kar pomeni, da velikokrat ni kritične mase človeških virov za razvoj novih produktov in dolgoročne opredelitve prioritete. Poleg tega ima veliko podjetij še vedno zelo omejen časovni horizont in ne načrtuje na daljši rok, ki je nujen za večje prebojne inovacije in sodelovanje v temeljnih raziskavah – zato se osredotočajo zgolj na inkrementalne rešitve, kjer pa je tržni preboj omejen.

Pomanjkanje ambicioznosti in raziskovalnih kapacitet se kaže celo v večjih podjetjih, za velik del malih pa sodelovanje z znanostjo pogosto ni zanimivo.

SRIP predlagajo uvedbo mobilnih raziskovalcev v malih podjetjih (delno so zaposleni v JRO, delno v podjetju). S temi podjetji se je treba bolj aktivno povezovati, jih spodbujati k sodelovanju in jim predstaviti vse priložnosti za sodelovanje. Nekateri SRIP prav tako predlagajo ponovno uvedbo instrumenta mladih raziskovalcev iz gospodarstva, da se poveča kroženje raziskovalcev med JRO in podjetji. Potrebno je pripraviti stimulativen program za spodbujanje prehoda raziskovalcev v podjetja in obratno z ustrežno zaposlitveno varnostjo tako doma kot v tujini.

4.3 Čezmejno sodelovanje

Na vprašanje, ali je čezmejno sodelovanje SRIP in JRO ustrezno, je pozitivno odgovorilo 89 % respondentov. Vendar pa vsi potenciali na tem področju niso najbolj izkoriščeni. Kot glavne ovire za boljše mednarodno sodelovanje se pojavljajo kratkoročnost sodelovanja oz. konzorcijev v preteklosti, prešibka institucionalna/nacionalna podpora internacionalizaciji grozdov in združenj, relativno nizka verjetnost uspeha na H2020 razpisih, težave pri iskanju ustreznih partnerstev, vedno večja težavnost potovanja zaradi Covid-19 (ni sejmov in konferenc), kadrovska vrzel, pomanjkanje časa, pomanjkanje skupnih mednarodnih povezav (sedaj ločeno JRO in podjetja) ter premajhna promocija dobrih praks za mednarodno sodelovanje. Na splošno je stopnja (so)financiranja čezmejnih dejavnosti (pre)nizka (npr. financiranje SRIP in JRO v združenjih in EU pobudah, financiranje sodelovanja JRO na tematskih konferencah, financiranje slovenske udeležbe v programih, ki favorizirajo izrazito mednarodno sodelovanje, npr. ESCEL JU, EUREKA CLUSTERS, VANGUARD). SRIP predlagajo bistveno povečanje (so)financiranja na tem področju. Nekateri SRIP so bili deležni tudi neodzivnosti s strani Skupnega raziskovalnega središča Evropske komisije pri iskanju ustreznih mednarodnih povezav.

4.4 Sodelovanje JRO in gospodarstva – tematska področja

Na vprašanje, ali imajo vsa gospodarska področja znotraj vašega SRIP enake pogoje za sodelovanje JRO in gospodarstva, je pozitivno odgovorilo 67 % respondentov. V nekaterih SRIP obstaja velika heterogenost JRO in majhne JRO so v precej slabšem položaju kakor večje – med JRO obstaja celo nelojalna konkurenca za ista sredstva. V drugih SRIP pa lahko vsi sodelujejo glede na izražen interes (obstajajo možnosti za velike in za male akterje). V nekaterih SRIP se kaže problem preferiranja določenih tem s strani JRO, ki niso nujno prioritete teme za sodelujoče člane iz gospodarstva.

4.5 Sodelovanje JRO in gospodarstva – velikost podjetja

Na vprašanje, ali imajo podjetja različnih velikosti znotraj vašega SRIP enake pogoje za sodelovanje z JRO, je pozitivno odgovorilo 56 % respondentov. V nekaterih SRIP so namreč večja podjetja bolj prepoznavna, zato lažje vzpostavijo sodelovanje, JRO z njimi raje sodelujejo zaradi pridobitve referenc, hkrati pa ta podjetja lažje sofinancirajo ali financirajo razvoj. Kot problem se tukaj kažejo predvsem tisti razpisi, ki zahtevajo velik delež lastnega sofinanciranja projektov – to je pogosto izvedljivo za velika podjetja (imajo prednost), za majhna pa ne. Kljub temu, da imajo v nekaterih SRIP majhna podjetja enake formalne pogoje za sodelovanje z JRO, pa so njihove kadrovske in finančne zmogljivosti dejansko ovira in se je treba s temi podjetji bolj aktivno povezovati in jih spodbujati k sodelovanju (pogosto tudi nimajo lastnega razvojnega kadra in drugih potrebnih kapacitet za sodelovanje, zato mnogo zelo majhnih podjetij težje sodeluje). V nekaterih SRIP pa posebnih ovir ni, vsi lahko sodelujejo pod enakimi pogoji in tako obstajajo primeri dobrih praks iz vseh velikostnih skupin.

Dosedanji dobri primeri ukrepov in instrumentov

Kljub številnim kritikam dosedanjega delovanja in izvrševanja nacionalne RRI politike in posameznih instrumentov pa so bili mnogi dosedanji ukrepi relativno dobro sprejeti, kar pomeni, da jih je vredno ohraniti, nekatere pa še bolj intenzivirati. Kot smiselni in zaželeni (poleg samega instrumenta SRIP kot takega) se izkazujejo naslednji, pri čemer so kot prvi navedeni tisti, za katere menimo, da bi jih bilo potrebno čim prej ponovno uvesti ali intenzivirati:

- razpisi in posledično projekti, kjer se vzpostavljajo konzorciji in kjer prihaja do skupnega definiranja potreb in multidisciplinarnega sodelovanja (npr. javna razpisa Spodbude za raziskovalno razvojne projekte 1 & 2, veliki razpisi na področju TRL 3–6, posamezni razpisi MIZŠ, MGRT, SPIRIT, SPS, razpisi, vezani na S4 ipd.);
- mladi raziskovalci iz gospodarstva ter privabljanje raziskovalcev iz podjetij na fakultete;
- skupni projekti, ki nastajajo na osnovi akcijskih načrtov SRIP;
- skupni dogodki in redna srečanja (tudi znotraj SRIP), dogodki povezovanja, spoznavanja in mreženja akterjev;
- raziskovalni vavčerji;
- davčne olajšave za vlaganje podjetij v RR;
- interni »*Proof-of-Concept*« skladi na JRO (npr. IJS, Univerza v Ljubljani, Kemijski inštitut);
- agencija TIA zaradi potrebe po učinkovitem sistemu koordinacije, in ker bi bila bliže tržno usmerjenim raziskavam in trgu;
- mednarodno povezovanje pri dostopu do velikih raziskovalnih infrastruktur, programov in projektov (zagotavljanje informacij o možnostih čezmejnega sodelovanja, vzpostavljanje povezav in navezovanje stikov, podpora skupnim obiskom tujih institutov in dogodkov ter redne konference in projektna srečanja, skupinski in individualni sejamski nastopi, sektorske poslovne delegacije ipd.);⁶
- pisarne za prenos tehnologij in znanja (TTO);
- pilotni centri (demo-projekti), kompetenčni centri, grozdi;
- neposredna povabila malim podjetjem s strani grozdov in JRO;
- start-up skupnost Slovenije;
- konferenca PODIM zaradi profesionalizacije inoviranja in prenosa znanja in tehnologij;

Ukrepe na področju raziskovalne infrastrukture je težko identificirati, lahko pa izpostavimo relativno dobro vpetost Republike Slovenije v mednarodno infrastrukturo (ESFRI projekti (mednarodni del NRRI), CERN, ESA, CERIC-ERIC, projekti INFRAIA) ter obsežna sredstva za nakup raziskovalne opreme/infrastrukture, ki se je realiziral v okviru centrov odličnosti.

⁶ Instrument SRIP je omogočil še večji preboj v mednarodno okolje (odpiranje v mednarodne projekte in platforme).

PREDLOGI NADGRADNJE NACIONALNE RAZISKOVALNO- RAZVOJNE IN INOVACIJSKE POLITIKE TER SODELOVANJA JAVNIH RAZISKOVALNIH ORGANIZACIJ IN GOSPODARSTVA

Izhodiščni problem v RS je še vedno nezadostno sodelovanje med akademsko sfero in gospodarstvom ter nizka učinkovitost inovacijske dejavnosti. Z ukrepi je potrebno težiti k temu, da so dovolj celoviti, jasno ciljani, ustrezno podprti in čim manj administrativno zahtevni. Prizadevati si je treba, da se vzpostavi ustrezen raziskovalno-razvojni in inovacijski (RRI) ekosistem, v katerem bodo vsi ključni deležniki imeli svojo vlogo in enake možnosti. V nadaljevanju predstavljamo konkretne predloge na ravni raziskovalno-razvojnega (RR) sistema ter nekatere ukrepe, za katere ocenjujemo, da bi lahko v prihodnjem obdobju prispevali k uspešnem uresničevanju Strategije pametne specializacije.

1. PREDLOGI IZBOLJŠAV SISTEMA RRI

V tem poglavju so predlagane in pojasnjene ključne usmeritve pri oblikovanju nove Raziskovalno-razvojne in inovacijske strategije in politike, tudi v smeri intenzivnejšega in uspešnejšega sodelovanja JRO in gospodarstva:

1. Stabilnost in dolgoročnost politike

Za nacionalno RRI politiko je pomembno, da je stabilna, kontinuirana, predvidljiva in zanesljiva (izvajanje dogovorjenega) – pogoste spremembe instrumentov in prenašanje pristojnosti med ministrstvi in agencijami ni učinkovito. Instrumenti in ukrepi (npr. podpora instrumentom povezovanja, kot je SRIP) naj bodo naravnani dolgoročno. Z učinkovitim izvajanjem politik je potrebno zmanjšati/odpraviti implementacijski deficit med strateškimi usmeritvami ter načrtovanimi politikami in dosledno konkretizacijo zastavljenih ciljev.

2. Priprava nove RISS strategije naj poudari pomen strateških prioritet S4

Nova RISS naj upošteva interdisciplinarno povezanost raziskav in razvoja ter inovacij (pri čemer so pomembne vse vrste inovacij – izdelki oz. storitve, postopki, trženjske in organizacijske inovacije). Ta strategija naj temelji na SMART ciljih nacionalnega pomena ob upoštevanju vpetosti v mednarodni prostor in prihodnjih trendov. V vsebinskem smislu naj strategija omogoči tudi financiranje prebojnih, vrhunskih rešitev z velikim vplivom, pa tudi inovativne poslovne modele, ki praviloma prinašajo visoko dodano vrednost. Prebojne inovacije so pogosto odraz sodelovanja akademske sfere in gospodarstva, zato je potrebno v RISS strategiji tudi to področje nasloviti. Instrumenti, ki jih bo takšna strategija predvidevala, morajo biti dovolj prožni z vidika vsebine in financiranja, medsebojno usklajeni ter časovno predvidljivi.

3. Čim večja povezanost v izvajanju raziskovalno-razvojne in inovacijske politike

V institucionalnem smislu predlagamo, da se bistveno bolj poveže RR in inovacijsko/tehnološko politiko, ki naj se vzajemno podpirata in zasledujeta skupni cilj izgradnje celovitega inovacijskega ekosistema. Posledično je smiselno organizacijsko bistveno bolj povezati ministrstva in agencije (medresorski pristop), da delujejo usklajeno ter z jasno definiranimi pristojnostmi. Na ta način se bo tudi doseglo, da bodo znanje

in kompetence bolj zgoščene ter da bo priprava in izvajanje razpisov bolj usklajena, pregledna in učinkovita.

4. Celovita podpora države inovacijskemu procesu

Instrumenti RRI politike naj sistemsko, sistematično in povezano podpirajo vse faze inovacijskega procesa: od temeljne znanosti do zagotavljanja prenosa znanja in tehnologij na trg in razvoj novih rešitev, storitev in izdelkov, od katerih prihodek bo dolgoročno predstavljal ustvarjal kapital za nove, tudi temeljne raziskave. Zagotoviti je potrebno večjo povezanost tem na področju temeljnih raziskav z usmeritvami in potrebami gospodarstva, kar je tudi temelj Strategije pametne specializacije. Obenem ne smemo pozabiti na izobraževalni sistem, ki se mora prilagajati spremembam v družbi, znanosti in gospodarstvu v globalnem okolju.

Na ravni instrumentov to pomeni oblikovati jasno sistematično »verigo«: od podpore temeljni znanosti, prek podpore nižjim stopnjam TRL 3–6 in TRL 6–9 do demonstracijskih projektov: koordinirano, navezujoče in časovno usklajeno. Ti ukrepi so bili v minuli finančni perspektivi dobro sprejeti, a bi se lahko v večji meri navezovali eden na drugega in s tem dosegli sinergijo ter večjo skupno učinkovitost. Hkrati se na te temeljne instrumente smiselno veže še ukrepe kot so kompetenčni centri (tudi za kadre), vavčerji ter podpora start-up podjetjem, ki tako dodatno podprejo podjetja na njihovi poti uvajanja novih rešitev in produktov.

5. Država in civilna družba kot aktivna deležnika znotraj RRI sistema

V Sloveniji se doslej še ni čisto vzpostavil t. i. sistem "*triple-helix*", saj je država zavzemala vlogo relativno pasivnega opazovalca in ocenjevalca sodelovanja med JRO in gospodarstvom. Da bi zagotovili bolj celovit in povezan nacionalni RRI sistem, naj država postane aktiven in tvoren sodelavec v tem sistemu. Glede na velike gospodarske, okoljske, demografske in druge izzive, s katerimi se sooča RS, bi bilo nujno in čim prej v inovacijski ekosistem (poleg države) smiselno vključevati tudi civilno družbo ("*quadruple-helix*"), saj gre pri povečevanju ekonomske učinkovitosti države navsezadnje tudi za dobrobit/soodvisnost celotne družbe.

6. Prožna zakonodaja

V zakonodajnem smislu še vedno obstaja potreba po bolj prožni zakonodaji glede RRI, delovnih razmerij in plačne politike. Zagotoviti je potrebno hitrejše sprejemanje zakonodaje, usklajenost zakonskih in podzakonskih aktov ter (pogosto navzkrižnih) drugih predpisov ter življenjskost zakonov.

Prožnost bi bilo potrebno vključiti tudi pri javnih naročilih, zlasti z zahtevami po novih celovitih rešitvah določenih problemov, kar bi lahko znatno okrepilo inovacijske aktivnosti. Državna uprava je kot največji kupec v RS lahko močan pospeševalcev inoviranja, zato je nujna večja uporaba in promocija določila o partnerstvih za inovacije (Ur. l. RS 91/2015, člen 43).

2. PREDLOGI IZVEDBENIH UKREPOV

V nadaljevanju so predlagani in na kratko pojasnjeni ključni izvedbeni ukrepi (za naslednje obdobje financiranja s strani strukturnih skladov) znotraj nacionalne RRI politike. Razdelili smo jim med splošne

ukrepe, ukrepe, vezane na spodbujanje intenzivnejšega in uspešnejšega sodelovanja JRO in gospodarstva, ter specifične ukrepe, vezane za vlogo SRIP pri uresničevanju Strategije pametne specializacije.

1. Splošni ukrepi

1. Povečanje vsebinske in administrativne učinkovitosti javnih razpisov

Kaže se, da je trenutni sistem javnih razpisov, ki spodbujajo RRI in realizacijo S4, razpršen, nezadostno usklajen in nepredvidljiv, torej slabo učinkovit. Javni razpisi različnih ministerstev in agencij so slabo poznani med končnimi koristniki, še posebej med MSP. Ker so razpisi eden ključnih instrumentov RRI politike, je potrebno usklajevanju in koordinaciji na tem področju nameniti več pozornosti in ne prepuščati vsakemu resorju samostojnega oblikovanja razpisnih pogojev, kriterijev za izbor prejemnikov ter zahtev pri poročanju. V operativnem/tehničnem smislu obstaja veliko možnosti za izboljšanje obstoječega sistema in povečanje učinkovitosti administrativnega upravljanja razpisov, ki lahko razbremeni tako pripravljavce/ upravljalce ukrepov kot prejemnike sredstev. Korenito je potrebno zmanjšati in poenostaviti birokracijo za prijavljanje na razpise ter poročanje. Pri pripravi in odločanju o razpisnih rezultatih je nujno bistveno zmanjšanje zaostankov – rezultati razpisov naj se objavijo ob najavljenih rokih.

Pretekla praksa celovite predstavitve sheme podpornih ukrepov vseh resorjev in agencij je bila med podjetji in JRO dobro sprejeta in jo velja obnoviti. Oblikovanje spletne platforme, ki bi združevala podatke o vseh oblikah podpore, bi prav tako prispevala k transparentnosti in s tem učinkovitosti inovacijskega sistema. Še vedno namreč opažamo slabo poznavanje RRI politike, vloge različnih agencij in tudi različnih ukrepov med ciljno populacijo.

Težišče poročanja pri projektih velja preusmeriti iz dokazovanja (ne)upravičenosti porabe sredstev v dokazovanje koristne izrabe sredstev za doseganje rezultatov, učinkov in ciljev. Zdaj se poročanje osredotoča na kontrolo računov, izplačil plač itd., ne zajame pa v zadostni meri tudi rezultatov in učinkov projekta, kar je ključno za uresničevanje ciljev projekta.

Pri razmerju mala/velika podjetja je potrebno ohraniti princip, da mala podjetja sofinancirajo projekte v manjši meri kot večja. Stopnja sofinanciranja s strani javnih sredstev naj bo višja pri bolj tveganih projektih, da spodbudi radikalne inovacije. Bližje kot je rezultat trgu, več lahko sofinancirajo podjetja. Kot upravičen strošek v razpisih naj bo tudi del sredstev za investicije v raziskovalno opremo.

Vsi razpisi, ki so bili neposredno povezani z S4 (TRL 3–6; TRL 6–9; demo-piloti, KOC) so bili dobro sprejeti in je z njimi potrebno nadaljevati, a jih časovno bolj povezati, da sistematično in zaporedno naslovijo vse faze v verigi vrednosti. Kot primer dobre prakse lahko izpostavimo zelo uspešno iniciativo EU – Accelerator (EIC Accelerator funding opportunities), ki financira visoko tvegane inovativne projekte z visokim potencialom. Usmerjen je v vrhunske inovatorje, podjetnike, MSP in znanstvenike. Namen je, da inovativnim projektom oz. podjetjem pomaga, da z izdelkom, storitvijo ali poslovnim modelom uspešno prodrejo na trg in podjetju omogočijo hitro rast. Izbrana podjetja prejmejo financiranje in opcijsko tudi kapital, obenem pa podporo v obliki zagotavljanja mentorstva in svetovanja. Zelo pomemben je tudi servis omenjenega pospeševalnika, ki jih poveže z investitorji, podjetji in komplementarnimi podjetji.

Poleg demo-pilotov je potrebno ustrezno nasloviti tudi financiranje razvoja prototipov. Predlagamo uvedbo posebnega ukrepa, namenjenega sofinanciranju izdelave prototipa v obsegu do npr. 250.000 €.

Obstoječi vavčer za razvoj prototipa pri SPS je finančno preskromen (60 % od 10.000€). Znesek do 250.000 €, od katerih je npr. 50 % nepovratnih sredstev, 50 % pa ugoden kredit (s tem se izognemo špekulacijam in vključimo tudi element podjetniškega tveganja). Vavčer naj bo omejen na eno leto, s poudarkom na rezultatu: delujoč prototip. Za vse vavčerje naj veljajo naslednji principi: hitra pridobitev, enostavno poročanje, usmerjenost na rezultate, trajno na razpolago (odprti razpisi).

2. Ustrezno celovito naslavljanje vseh inovacij in inovacijskih procesov

Tehnološke in netehnološke inovacije (NT) so komplementarne in delujejo sinergijsko, kar uporabljajo uspešna podjetja. Z novimi tehnologijami in digitalizacijo še narašča potreba po netehnoloških inovacijah, ki lahko prispevajo k celovitim rešitvam za uporabnike. Politika spodbujanja inovacij v Sloveniji v nezadostni meri upošteva NT, ki povečujejo dodano vrednost izdelkov in storitev (npr. dizajn in druge kreativne aktivnosti), se odražajo v novih poslovnih modelih (npr. diverzifikacija prodaje podjetij od izdelkov k storitvam – servitisation; uvajanje krožnih poslovnih modelov), v organizacijskih in marketinških inovacijah ali v novih rešitvah, ki naslavlja potrebe trga, uporabnikov in družbe z uporabo ustreznih orodij/metod akterji. Predlagamo, da se v smeri spodbujanja netehnoloških inovacij uvede še dva ukrepa:

- Vavčer za spodbujanje ne-tehnoloških inovacij in celovitih rešitev;
- Vavčer za uporabo metodologije *design thinkinga* za povečanje učinkovitosti procesov inoviranja v vseh segmentih gospodarstva in družbe. ta vavčer naj podpira vse tipe inovacij, ne le ne-tehnoloških.

3. Razvoj instrumentov za upravljanje z intelektualno lastnino ter promoviranje dejavnosti pisarn za prenos tehnologij in znanja

Slovenija je v minuli finančni perspektivi vložila relativno veliko sredstev v razvoj pisarn za prenos tehnologij in znanja. Njihove storitve so skromno poznane izven matičnih institucij, zato je potrebno zagotoviti koordinirano sodelovanje med pisarnami za prenos tehnologij in znanja (TTO) in SRIP. TTO so razvile potrebna znanja za tovrstne prenose – to je visoko strokovno in finančno zahtevno delo, zato ni smiselno, da se enaka znanja in sredstva razvija še na ravni SRIP (neučinkovito podvajanje). V tem kontekstu je potrebno tudi povečati odprtost in prepoznavnost TTO. Kritje stroškov načrtovanja in upravljanja z intelektualno lastnino je pomemben del projektnih stroškov, ki mora soditi med upravičene stroške pri javnih razpisih ne glede na financerja (MIZŠ, MGRT, SPS itd.).

4. Spodbujanje različnih oblik financiranja RRI in spodbujanja podjetništva

Poleg skladov tveganega kapitala se v svetu, pa tudi pri nas uveljavljajo različne oblike sofinanciranja podjetniških idej, ki so odprte predvsem MSP (crowd-funding, pospeševalniki, poslovni angeli, hackchatoni). Čeprav SPS že uspešno sodeluje z nekaterimi med njimi, so relativno skromno poznani in bi jih bilo smiselno jasneje povezati v inovacijski ekosistem in sistematično razvijati. Predlagamo, da se že

omenjena spletna platforma razširi tudi s to vsebino. Poleg ustrezne predstavitve razpoložljivih oblik sofinanciranja podjetniških idej, mora uporabnikom nuditi tudi informacije o predpogojih in zahtevah, ki jih morajo koristniki financiranja izpolnjevati, da so primerni za financiranje (t. i. Investment readiness).

5. Spremljanje in vrednotenje politike, instrumentov, subjektov in ukrepov

Na sistemski ravni je potrebno zagotoviti redno in celovito spremljanje in vrednotenje na vseh ravneh RRI: od politike do posameznih instrumentov in subjektov inovacijskega sistema. Že izvajana vrednotenja niso v zadostni meri povezana med sabo, niti koriščena v pripravi novih ukrepov in instrumentov. Za koordinirano delovanje inovacijskih subjektov je nujno zagotoviti tudi vsebinsko spremljanje delovanja vseh tistih, ki prejemajo javno sofinanciranje (tehnološki parki in centri, drugi subjekti inovacijskega okolja, agencije itd.).

V ta namen je že v sisteme poročanja o projektih in programih potrebno vgraditi tiste elemente/podatke, ki bodo omogočili čim bolj preprost in zanesljiv postopek evalvacij. Tukaj je potrebno razmišljati v okviru možnosti, ki jih ponuja današnja tehnologija, da se stroški za poročanje za upravičence ne povečujejo.

Ugotovitve evalvacij morajo postati ključna podloga za oblikovanje politik, ukrepov in razpisov v prihodnje, hkrati pa morajo biti tudi javno dostopne.

6. Promocija RRI rezultatov, tehnoloških in drugih rešitev

Tako za splošno javnost kot za vse subjekte RRI politike ocenjujemo, da je na področju komunikacije rezultatov raziskovalne, razvojne in inovacijske dejavnosti premalo narejenega. Namesto, da se pri poročanju o javno financiranih programih in projektih sorazmerno velik del namenja administrativnim poročilom, predlagamo, da se vsaj za finančno obsežnejše projekte uvede sistem javne predstavitve ključnih raziskovalnih rezultatov. Na ta način informacije o temeljnih dosežkih javno financiranih projektov dosežejo tako širšo javnost kot tudi stroko, ki lahko še dodatno presodi kakovost doseženega.

Predlagamo tudi, da se po zaključenem projektu uvede obvezna priprava t. i. kataloga dosežkov, ki služi tudi kot promocijska brošura (možna tudi e-oblika). Tako se izognemo larpurlartizmu pri projektih, omogočimo večji pretok informacij o dosežkih in odpirajo se možnosti za nova povezovanja.

Prikaze dosežkov in razvoj tehnologij/znanja ter inovativnih rešitev se lahko zbere tudi na odprti platformi, kar bi predvsem manjšim podjetjem olajšalo iskanje ustreznih rešitev. Podjetja pogosto potrebujejo podobne tehnološke rešitve, storitve, dostop do trgov in končnih uporabnikov, čeprav morda delujejo v različnih panogah ali so med sabo konkurenčna. Prikazi se lahko nadgradijo v spletno platformo – tržnico povpraševanja po tehnologijah, vmesnih proizvodih in storitvah v različnih fazah, ki bi omogočala razvoj novih inovativnih rešitev. Tržnica bi bila namenjena tudi JRO in zagonskim podjetjem. Primer povpraševanj v živilstvu: rastlinski viri beljakovin s strukturo podobno živalskim virom; uporaba stranskih tokov proizvodnje; raziskave trga in okusov, neposredna prodaja proizvodov končnemu potrošniku (podobno kot ehrana, wolt).

Še naprej je potrebno sofinancirati različne dejavnosti za promocijo znanosti, tudi s posebnimi programi za usposabljanje znanstvenikov za komuniciranje s splošno javnostjo.

7. Človeški viri na področju raziskovalne dejavnosti

Tako JRO kot gospodarstvo se soočajo z izzivi na področju človeških virov. Zato so vsi ukrepi, ki spodbujajo mlade, da se odločijo za raziskovalno delo (program MR, štipendije za izobraževanje in usposabljanje v tujini itd.) kakor tudi ukrepi za spodbujanje vračanja strokovnjakov v domovino nujni in jih je potrebno okrepiti, a hkrati tudi redno spremljati in tekoče odpravljati možne ovire za njihovo polno koriščenje.

2. Dodatni ukrepi za spodbujanje sodelovanja med JRO in gospodarstvom

a. Ponovna uvedba ukrepa »Mladi raziskovalci iz gospodarstva«

Vsa vrednotenja ukrepa MR iz gospodarstva so pokazala, da je ta ukrep izredno učinkovito sredstvo za spodbujanje sodelovanja in soustvarjanja znanja med JRO in podjetji, ki omogoča raziskovalcem iz podjetij seznanjanje z razmerami in rešitvami, ki se razvijajo v okviru JRO. Ker naj bi MR iz gospodarstva praviloma delali v okviru svojega usposabljanja na konkretnem problemu iz svojega delovnega okolja, predstavljajo tako vir informacij o konkretnih problemih in temah, ki zanimajo gospodarstvo. Tudi na dolgi rok so se MR po zaključku svojega usposabljanja izkazali kot dobri posredniki in gradniki sodelovanja med obema skupnostma.

b. Ponovna uvedba ukrepa Mobilnost raziskovalcev

Spodbuditi je potrebno več mobilnosti med JRO in podjetji v obe smeri, tudi večjo stopnjo prehajanja iz gospodarstva v JRO, tako na raziskovalnem kot izobraževalnem področju. Poleg zagotavljanja spodbud (ali samostojnih ali v okviru raziskovalnih projektov) je posebno pozornost potrebno nameniti odpravljanju praktičnih ovir takemu povezovanju (vprašanje nagrajevanja zaposlenih v javnem sektorju, vprašanje "habilitacije" strokovnjakov iz gospodarstva, vprašanje ohranjanja pedagoških delovnih mest po vrnitvi iz podjetij, večja fleksibilnost pri kombiniranju pedagoških in raziskovalnih obremenitev itd.).

Odpravljanje teh ovir je bistveno, da se preseže obstoječa praksa med akademskim osebjem, ki nikakor ne zagotavlja enakovredne podpore podjetjem, kot bi jo lahko ponudila JRO. Tudi zato je sodelovanja bistveno manj, kot bi ga bilo, če bi to ustrezno spodbujali in nagrajevali. Nenazadnje je tako delovanje v veliko primerih pravno sporno in potiska ljudi, ki jih gospodarstvo potrebuje, v neprijeten položaj, povzroča pa JRO neloyalno konkurenco in jim dodatno krči potencialne prihodke iz sodelovanja z gospodarstvom.

c. Uvedba nagrajevanja raziskovalcev v JRO za sodelovanje z gospodarstvom

Stopnja motiviranosti za sodelovanje je še vedno prenizka tako na strani JRO kot na strani podjetij (še zlasti MSP). Raziskovalce v JRO je treba zatorej bolj in ustrezno nagraditi za sodelovanje pri razvoju, prenosu in komercializaciji novih rešitev (predvsem z večjo stopnjo fleksibilnosti v plačnem sistemu, s kariernim napredovanjem, s promocijo takih dosežkov). Pri habilitacijskih merilih je potrebno bolj upoštevati sodelovanje JRO z gospodarstvom oz. aplikativne dosežke na nacionalni in mednarodni ravni.

Motiviranost na strani gospodarstva pa je potrebno spodbujati tudi s zagotavljanjem višje stopnje sofinanciranja projektov v primeru sodelovanja z JRO in dostopom do določenih (mednarodnih) programov, kjer se pričakuje sodelovanje obeh.

3. Dodatni ukrepi, vezani na SRIP

a. Aktivna vključenost SRIPov v pripravo nacionalnih RRI strategij z možnostjo soodločanja

SRIP naj imajo v RRI politikah in strategijah vlogo povezovalnega člana pri podjetniškem odkrivanju (SRIP kot strateški partner države – sistematično naj se jih vključuje v pripravo strategij in specifičnih ukrepov). SRIPi naj bodo orodje prenosa informacij in uresničevanja nacionalnih strategij (pospeševanje digitalizacije, razvoj kadrov, promocija nacionalnega inovacijskega sistema). Trenutno so nekateri SRIP zelo učinkovit forum, a še vedno premalo prisotni v RRI politiki in v družbi na sploh.

SRIPi naj bodo spodbuda za prehod gospodarstva iz modela nizkih stroškov v model, ki temelji na generiranju znanja in rešitev .

b. Bolje ovrednoteno članstvo v SRIPih in večji poudarek vsebinam SRIP na javnih razpisih

Ker so SRIP na splošno sprejeti kot dober instrument RRI politike in spodbujanja sodelovanja, je potrebno zagotoviti, da bo v razpisih v vsebinskih delih močnejše poudarjanje prioritet iz akcijskih načrtov SRIP. Tu gre v prvi vrsti za dosledno uveljavljanje vsebinskih prioritet ne le na ravni širokih področij iz S4, ampak za prioritete (fokusna področja), ki se oblikujejo na osnovi podjetniškega odkrivanja ob oblikovanju akcijskih načrtov.

c. Večji delež nepovratnih sredstev za delovanje SRIP

SRIP predlagajo večji delež nepovratnih sredstev za administrativno podporo in internacionalizacijo, ter zagotovitev sredstev za promocijo (ne samo ob nekaterih dogodkih, temveč skozi ves čas trajanja projekta).

Na področju financiranja mednarodnega delovanja SRIP naj se bistveno poveča stopnja (so)financiranja udeležbe na sestankih in članarin v združenjih in EU pobudah, udeležbe na tematskih konferencah s tehnoloških področij S4 (ključne omogočitvene tehnologije), ter slovenske udeležbe v programih, ki favorizirajo izrazito mednarodno sodelovanje, ter članstvo v mednarodnih organizacijah.

d. Povečanje promocije SRIP

Resorna ministrstva bi morala povečati promocijo (osveščanje, spodbujanje sodelovanja) sodelovanja JRO in podjetij – konkretnije, ministrstva naj promovirajo SRIP kot dober instrument za sodelovanje na ravni aplikativnega in bazičnega razvoja ter spodbujajo več sodelovanja med samimi SRIP (slednje bi morale vključevati vzpostavitev skupne e-platforme SRIP). Resorna ministrstva naj tudi povečajo promocijo dobrih praks za mednarodno sodelovanje, in čim bolj naj vključujejo slovenske ambasade, ekonomske svetovalce ter neposredne povezave s tujimi ambasadami.

Država (ministrstva, agencije), bi morale biti vzpodbujane za partnersko sodelovanje v RR projektih, kot končni uporabnik rezultatov in njihov promotor. S tem bi slovenska podjetja dobila pomembno referenco, ki bi jim pomagala pri komercializaciji rezultatov/prodoru na tuje trge. Odpre se sicer vprašanje javnih naročil, a partnerstvo ministrstev in agencij v EU projektih (npr. H2020) ni sporno. Zdaj je ravno obratno (moraš uspeli v tujini, da te bodo upoštevali doma).

PRILOGA: Smernice za pogovor s predstavniki SRIP

Sklop A - Nacionalni vidik

Respondenti so praviloma: koordinatorji pisarn, vodje upravnega odbora/strokovnega sveta. Določi se jih na osnovi poznavanja strukture SRIP, kompetenc članov oz. po pogovoru s koordinatorji pisarn.

4. Ustreznosti obstoječe nacionalne politike in strategije

- Kaj menite o ustreznosti obstoječe nacionalne politike in strategije (npr. RISS) glede spodbujanja sodelovanja JRO in gospodarstva? Pri tem mislimo predvsem na sodelovanje, usmerjeno v inoviranje, razvoj in prenos RR rezultatov v prakso ter njeno komercializacijo (npr. ali sta RR in gospodarska politika ustrezno povezani, ali imamo ustrezno kritično maso znanja na določenih specifičnih področjih ipd.)?
- Naštete 1-3 glavne pomanjkljivosti in ovire ter načine, kako jih premostiti?
- Kateri dosedanji ukrepi so bili učinkoviti?

5. Samostojnost RR politike

- Ali menite, da mora biti na določenih področjih RR politika samostojna (npr. temeljna znanost) in kje podrejena gospodarski politiki (npr. aplikativne raziskave)?
- Kako določiti razmerje?

6. Ustreznosti instrumentov nacionalne politike

Zanima nas vaše mnenje o ustreznosti instrumentov nacionalne politike (sredstva, razpisi, zakonodaja, instrumenti mreženja in strateškega povezovanja, upravljanje z intelektualno lastnino, davčna politika, habilitacijska merila, infrastruktura in e-infrastruktura, inovacijsko-podjetniško podporno okolje, prenos znanja in IL, razvoj človeških virov – usposabljanje kadrov ter uravnotežena mednarodna mobilnost kadrov - sposobnost preprečiti »brain drain« oz. privabiti dobre kadre iz tujine, ipd.) glede spodbujanja sodelovanja JRO in gospodarstva?

Prosimo odgovorite kratko po točkah.

6.1. Najprej instrumente razvrstite od najpomembnejšega do najmanj pomembnega.

- Sredstva
- Razpisi
- Zakonodaja
- Instrumenti mreženja in strateškega povezovanja
- Upravljanje z intelektualno lastnino
- Davčna politika

- Habilitacijska merila
- Infrastruktura in e-infrastruktura
- Inovacijsko-podjetniško podporno okolje
- Prenos znanja in IL
- Razvoj človeških virov (usposabljanje, mednarodna mobilnost)

6.2. Osredotočite se na 3-5 področij, ki ste jih razvrstili najvišje. Za vsako od 3-5 izbranih področij navedite 1-3 predloge glede na podvprašanja.

- Sredstva
 - Kratko navedite do maks. 3 glavne pomanjkljivosti in ovire ter načine, kako jih premostiti!
 - kateri dosedanji ukrepi so bili učinkoviti?
- Razpisi
 - Kratko navedite do maks. 3 glavne pomanjkljivosti in ovire ter načine, kako jih premostiti!
 - kateri dosedanji ukrepi so bili učinkoviti?
- Zakonodaja
 - Kratko navedite do maks. 3 glavne pomanjkljivosti in ovire ter načine, kako jih premostiti!
 - kateri dosedanji ukrepi so bili učinkoviti?
- Instrumenti mreženja in strateškega povezovanja
 - Kratko navedite do maks. 3 glavne pomanjkljivosti in ovire ter načine, kako jih premostiti!
 - kateri dosedanji ukrepi so bili učinkoviti?
- Upravljanje z intelektualno lastnino
 - Kratko navedite do 3 glavne pomanjkljivosti in ovire ter načine, kako jih premostiti!
 - kateri dosedanji ukrepi so bili učinkoviti?
- Davčna politika
 - Kratko navedite do maks. 3 glavne pomanjkljivosti in ovire ter načine, kako jih premostiti!
 - kateri dosedanji ukrepi so bili učinkoviti?
- Habilitacijska merila
 - Kratko navedite do maks. 3 glavne pomanjkljivosti in ovire ter načine, kako jih premostiti!
 - kateri dosedanji ukrepi so bili učinkoviti?

- Infrastruktura in e-infrastruktura
 - Kratko navedite do maks. 3 glavne pomanjkljivosti in ovire ter načine, kako jih premostiti!
 - Kateri dosedanji ukrepi so bili učinkoviti?

- Inovacijsko-podjetniško podporno okolje
 - Kratko navedite do maks. 3 glavne pomanjkljivosti in ovire ter načine, kako jih premostiti!
 - Kateri dosedanji ukrepi so bili učinkoviti?

- Prenos znanja in IL
 - Kratko navedite do maks. 3 glavne pomanjkljivosti in ovire ter načine, kako jih premostiti!
 - Kateri dosedanji ukrepi so bili učinkoviti?

- Razvoj človeških virov (usposabljanje, mednarodna mobilnost)
 - Kratko navedite do maks. 3 glavne pomanjkljivosti in ovire ter načine, kako jih premostiti!
 - Kateri dosedanji ukrepi so bili učinkoviti?

- Drugo: specificirati
 - Kratko navedite do maks. 3 glavne pomanjkljivosti in ovire ter načine, kako jih premostiti!
 - Kateri dosedanji ukrepi so bili učinkoviti?

7. Sodelovanje gospodarstva z JRO

V naslednjih vprašanjih nas zanima vaše mnenje o sodelovanju gospodarstva in sorodnih institucij (npr. gosp. zbornice) z JRO?

- Sodelovanje gospodarstva z JRO je ustrezno
 - da - ne
- Kratko navedite 1-3 glavne pomanjkljivosti in ovire ter načine, kako jih premostiti!
- Kateri dosedanji ukrepi so bili učinkoviti?

Sklop B - Vidiki SRIP

Respondenti so praviloma: koordinatorji pisarn, vodje vertikal oz. drugi člani SRIPa iz JRO. Določi se jih na osnovi poznavanja strukture SRIP, kompetenc članov oz. po pogovoru s koordinatorji pisarn.

1. Motiviranost za sodelovanje

- Ali menite, da so JRO motivirane, usposobljene in imajo ustrezne pogoje za sodelovanje s SRIPo?
 - da - ne
- Kratko navedite do maks. 3 glavne ovire ter načine, kako jih premostiti!
- Kateri dosedanji ukrepi so bili učinkoviti?

2. Absorpcijska sposobnost gospodarstva

- Ali menite, da je absorpcijska sposobnost gospodarstva znotraj SRIP ustrezna?
 - da - ne
- Ali je gospodarstvo motivirano, usposobljeno in ima ustrezne pogoje za sodelovanje z JRO?
 - da - ne
- Kratko navedite do maks. 3 glavne ovire ter načine, kako jih premostiti!
- Kateri dosedanji ukrepi so bili učinkoviti?

3. Čezmejno sodelovanje

- Ali menite, da je čezmejno sodelovanje SRIP in JRO ustrezno oz. ali JRO in gospodarstvo prvenstveno sodeluje znotraj Slovenije?
 - da - ne
- Kratko navedite do maks. 3 glavne ovire za boljše mednarodno sodelovanje, kako jih premostiti!
- Kateri dosedanji ukrepi so bili učinkoviti?

4. Sodelovanje JRO in gospodarstva - gospodarska področja

- Ali menite, da imajo vse gospodarska področja znotraj vašega SRIP enake pogoje za sodelovanje JRO in gospodarstva?
 - da - ne
- Kratko navedite do maks. 3 glavne ovire ter načine, kako jih premostiti!
- Kateri dosedanji ukrepi so bili učinkoviti?

5. Sodelovanje JRO in gospodarstva – velikost podjetja

- Ali menite, da imajo podjetja različnih velikosti znotraj vašega SRIP enake pogoje za sodelovanje z JRO?
 - da - ne
- Kratko navedite do maks. 3 glavne razlike oz. probleme ter načine, kako jih premostiti?
- Kateri dosedanji ukrepi so bili učinkoviti?

6. Ovire sodelovanja JRO in gospodarstva

Katere so glavne ovire znotraj vašega SRIP za bolj učinkovito in dolgoročno sodelovanje med omenjanima akterjema?

Prosim naslovite objektivne (npr. nestabilno RR financiranje) in subjektivne dejavnike (npr. nezaupanje med akterjema) po točkah.

- Katere so objektivne ovire (maks. 3) in kako jih premostiti?
- Katere so subjektivne ovire (maks. 3) in kako jih premostiti?

7. Dodatne priložnosti upravljanja SRIP

- Katere so priložnosti in predlogi za boljše upravljanje vašega SRIP glede omenjenega sodelovanja? Navedite maks. 3.